

Mediáció

Mi is az a közvetítés?

A **mediáció** alapötlete, az, az elképzelés, hogy az ellenséges és antagonisztikus kétoldalú kapcsolatok (konfliktus) megoldásához egy „harmadik semleges felet” hívnak segítségül egyáltalán nem új keletű.

A **mediáció** az idők során a különféle törzsi és más etnikai vagy kulturális csoportok között, Afrikától Európán át Ázsiáig, Közép- és Dél-Amerikától Japánig, mindig is igénybe vették a család vagy a közösség bölcs öregjeit, hogy békítő szerepet vállaljanak a konfliktushelyzetekben.

Kínában az egymást követő uralkodói dinasztiákban a mediáció a konfliktusmegoldás egyik legfőbb eszköze volt.

A feljegyzések szerint a mediáció eljárása a 19. században került alkalmazásra először eszközként a nemzetközi konfliktusok megoldásában. Például Nagy-Britannia közvetített Portugália és Brazília között 1825-ben, vagy a Vatikán (XII. Leo Pápa) Németország és Spanyolország között a Karolina-szigetek ügyében. A mai nemzetközi diplomáciai tevékenység zöme is tulajdonképpen mediáció, és igen elterjedt a Közel-Kelet, a Balkán, Kelet-Timor térségében és számos más konfliktusban Afrika területén. Egyes nemzetközi konfliktusokat, mint például azt a „csatát”, ami az izraeli hadsereg és a palesztínok között folyt 2002-ben Betlehemben a Születés Temploma miatt, úgy tartják számon, mint amit a mediáció segítségével oldottak meg.

A mediáció fogalma

A szó – mediare – eredeti jelentése:

középen állni, egyeztetni, közbenjárni, közvetíteni, békéltetni.

A **mediáció** egy speciális konfliktuskezelési módszer, amelynek lényege, hogy a két fél vitájában, mind a két fél közös beleegyezésével egy semleges harmadik fél (mediátor) jár közben.

A mediátor a problémamegoldó folyamat keretében segít tisztázni a konfliktus természetét, segít olyan megoldást találni, amely mind a két fél számára kielégítő.

A mediáció főbb elemei:

- az egyezkedést segítő technikák alkalmazása,
- a probléma megfogalmazása,
- az álláspontok közelítése,
- az egyezkedés folyamatának lépésekre bontása,
- az empátikus kommunikáció fejlesztése,
- alternatív megoldások keresése,
- közös cél kialakítása,
- a beszűkülés, bizalmatlanság, merev attitűdök kialakulásának megakadályozása.

A mediáció (közvetítés) sajátosságai

A mediáció jogi környezetben:

„A mediáció a jogászoknál olyan, mint a szex a kamaszoknál: mindenki csak beszél róla. Mindenki egyetért, hogy ez jó dolog, de valójában nem sokan szereztek ezzel kapcsolatos tapasztalatot.”

A mediáció folyamatának természetéről és szerepéről számos tévedés és félreértés uralkodik – mind a jogászok, mind a nem jogi szakemberek körében. Azonban a mediáció mindenkit érinthet, aki konfliktussal foglalkozik – nem csak az ügyvédek. Meglepő és egyszersmind nagyon szomorú tény, hogy az a rengeteg ember, akik konfliktusok között őrlődnek, milyen keveset tudnak erről az alternatív vitarendező eljárásról. Sok ügyvéd még ma is úgy gondolja, hogy a mediáció a bírászkodás egyik formája. Akik már hallották ezt a szót, azt hiszik, hogy a mediáció nem más, mint a tárgyalás kifinomultabb módja. Meggyőződésük szerint a mediátor tulajdonképpen ítéletet mond a vitában álló felek problémájáról.

Tárgyalás vagy mediáció? :

Mások szerint ez a „kompromisszumkeresés” gyakorlásának egyik módja. De valójában egyik feltevés sem igaz.

A mediáció az alternatív konfliktusmegoldás (AKM) egyik formája, melynek során egy „semleges harmadik fél” avatkozik közbe, hogy elősegítse a vitában álló felek között a kölcsönösen elfogadható megegyezést. A mediátor nem ügyész, de nem is bíró, tehát nem ítélkezik, és nem is kényszerítheti a felekre a megegyezést, a döntést. A mediátor abban

működik közre, hogy a felek felismerjék a közös célokat, hogy újra megnyíljanak a kommunikációs csatornák, és kölcsönösen elfogadható javaslatok szülessenek a megegyezés érdekében. Ezáltal a közvetítő személy óvatosan kimozdíthatja a feleket a jogok és kötelességek rögzítéséből és ráirányíthatja figyelmüket saját igényeikre és érdekeikre ezzel megteremtve az átmenetet a konfliktus pozíciójából azon álláspont felé, amely alkalmas lehet egy működő szövetségre.

A mediáció lényegét Riskin 1994-ben így jellemezte:

„A mediáció lényege abban áll, hogy képes a feleket egymás felé fordítani, nem úgy, hogy szabályokat kényszerít rájuk, hanem segít megteremteni kapcsolatuk újszerű és közös felfogását, melynek révén megváltozik a két fél egymáshoz való viszonyulása.”

A mediáció elemei

A mediáció három alapvető és jól megkülönböztethető elemmel rendelkezik:

- konszenzus
- magánjelleg és kölcsönös bizalom
- igények és érdekek dominanciája

A mediáció konszenzuson alapul:

A vitában álló felek maguk döntenek el, hogy el tudnak-e jutni a megegyezésig, és ennek természetét és feltételeit maguk szabják meg. A mediátor nem kényszerít semmilyen döntést, megegyezést vagy feltételeket a felekre, ezért nem következik be az egyébként elkerülhetetlen „nyertes-vesztes” helyzet, amely általában a peres vagy bírósági eljárásokat jellemzi. A felek ezáltal a megegyezés eredményét teljes mértékben kontrollálják. Megvan a lehetőségük, hogy olyan egyezségekre jussanak, amely látszólag talán az egyik félnek igazságtalan, vagy úgyis dönthetnek, hogy nem veszik figyelembe az odavonatkozó törvényeket és más szabályokat. Feltéve, ha ez mind a kettőjük érdekében áll, és a döntés törvényes. A feleknek módjában áll, hogy eldöntsék, egyetértenek-e azzal vagy sem.

„A mediáció a vita kimenetelét alapvetően magukra a felekre bízta. Felmenti őket a kívülálló, magasabb rangú hatóságok véleménye és szabályai alól, legyenek ezek jogi vagy más természetűek. Ezen túlmenően a mediáció nem csupán azt engedi meg, hogy a felek maguk állítsanak fel szabályokat az elfogadható megoldás érdekében, hanem arra is készíti

őket, hogy találjanak olyan megoldást, amelyet saját hatókörükben meg tudnak valósítani, vagyis a felek állítják fel a szabályokat, és ők teremtik meg a vita megoldásának feltételeit is.”

Alfani-Press-Sternlight-Stulberg 2001:

Ezáltal a felek megszabadulnak a bíraskodás, ítélkezés nyomasztó légkörétől. Bármikor kivonhatják magukat a mediáció folyamatából, és egészen a megegyezés végső aláírásáig semmi sem köti őket mindabból, ami elhangzik, vagy amit addig jóváhagytak. Azonban amikor már nevüket adták az egyezséghez, az jogilag épp úgy kötelező, mint bármilyen törvényes szerződés vagy bírósági ítélet.

A mediáció magánjellegű és bizalmas:

A **mediáció nem nyilvános**, hanem magánjellegű folyamat, és egyik sarkalatos pontja, hogy bizalmas és előítélettől mentes. Mindazt, ami a mediációs folyamat során elhangzik, előítélet nélkül kell elfogadni, és nem használható fel nyilvánosan vagy a későbbi eljárásokban. Minden olyan információt, amit az egyik fél bizalmasan közöl a mediátorral, az nem adhat tovább a másik félnek, csak az egyik fél konkrét felhatalmazásával.

A mediáció az igények és érdekek által meghatározott:

A mediáció nem a „jogok és kötelességek”, hanem az „igények és érdekek” mentén működik. A hosszadalmas és elhúzódó egyezkedések kudarca gyakran abból fakad, hogy a felek nagyon könnyen megrekednek az ellenséges hadállásokban, és képtelenek kikeveredni a zsákutcából. Az ellenséges hadállások éppen a „jogok világából” építkeznek – a felek belemerevednek a jogok és kötelességek múltjába.

Szemben a pereskedéssel, ahol rögzítik, hogy „mi történt a múltban, miért történt és kinek a hibájából történt”, a mediáció a jövőbe tekint és arra bátorítja a feleket, hogy értékeljék át a vitában elérendő céljaikat és terveiket olyan módon, hogy vizsgálják felül jelenlegi és jövőbeli igényeiket és érdekeiket.

Mikor célszerű a mediáció alkalmazása?

A mediációs (békéltető/közvetítő/közbenjárói) tevékenységet olyan esetekben célszerű alkalmazni, amikor két vagy több fél között érdekellentét vagy nyílt konfliktus támad, és a résztvevők nem tudják konstruktívan vagy belátható időn belül megoldani, valamint szükség van a kapcsolat, a további együttműködés fenntartására.

Ilyen helyzet kialakulhat,

- amikor az érdekeltek közül az egyik vagy mind a két fél háttérbe szorítottnak érzi magát,
- kellemetlen múltbéli tapasztalatok, rossz várakozások, bizalmatlanság, előítélet van a felek között, emiatt nem bíznak a pozitív kimenetelben,
- eltűnik a közös cél, a közös érdek helyett nyerő/vesztő helyzetek alakulnak ki (egymás bosszantása, ellenséges hadállások, játszmák),
- a felek a korábbi sérelmeket életben tartják, a másoknak rosszhiszemúséget, negatív szándékot tulajdonítanak.

Miből eredhet a pereskedés szándéka? :

Ezekben az esetekben megoldást jelent egy pártatlan, semleges harmadik személy segítsége a vitázóknak abban, hogy megegyezésre jussanak.

Legelőnyösebb körülmények a mediáció számára, ha:

- A fennálló kapcsolatok fontosak.
- A résztvevők a végeredményt illetően meg akarják tartani az irányítást.
- Nincs jelentős hatalmi különbség a vitázók között.
- Az időtényező lényeges elem.
- Fontos a bizalom.
- Mind a két félnek szüksége van arra a lehetőségre, hogy kiengedje a gőzt.
- A felek nem kommunikálnak – vagy soha nem is kommunikáltak – egymással és felkészültek arra, hogy egy pártatlan harmadik fél segítsen a kommunikációban.
- Az embereknek sem készsége (tárgyalókészség), sem kedve (bizalomhiány) nincs a hatékony tárgyalásra külső segítség nélkül.
- A résztvevők nem találnak megoldást a vitára, de igénylik annak elrendezését.
- A vita megoldására egyéb lehetőségeket is fontolóra vettek, de a mediációt tartják a legcélravezetőbbnek.
- A vita rendezetlensége elfogadhatatlan a felek számára.
- Az egyik fél személyes biztonsága sem függ a vita kimenetelétől.
- Az érintett személyek önként vesznek részt a mediációban.
- A felek a mediátort elfogulatlanak tekintik.
- A problémák speciálisak és maguk a résztvevő felek képesek annak megoldására.